

Din corespondența lui Vladimir Dumitrescu cu Ioan Andrieșescu

Cătălin I. NICOLAE*

*“Quand tu écris une lettre, pense que, sous le sceau du secret,
elle sera communiquée à tout le monde.”*
Jules Renard, Journal (1893-1898)

Abstract: *Our modest contribution highlights the correspondence between Vladimir Dumitrescu and Ioan Andrieșescu, two of the most important Romanian archaeologists of the interwar period. Ten letters are presented, dealing with various issues, from participation in international archaeology congresses of the period to current issues of the administration of the National Museum of Antiquities. The analyzed documents cover the period 1928-1938, one of the most fruitful decades of Romanian archaeology between the two world wars.*

Rezumat: *Modesta noastră contribuție pune în valoare corespondența dintre Vladimir Dumitrescu și Ioan Andrieșescu, doi dintre cei mai importanți arheologi români din perioada interbelică. Sunt prezentate zece scrisori, tratând diferite probleme, de la participarea la congresele internaționale de arheologie din epocă până la problemele curente ale administrării Muzeului Național de Antichități. Documentele analizate acoperă perioada 1928-1938, unul dintre cele mai fructuoase decenii ale arheologiei românești dintre cele două războaie mondiale.*

Keywords: *correspondence, Andrieșescu, Dumitrescu, congresses, history of archaeology*

Cuvinte-cheie: *corespondență, Andrieșescu, Dumitrescu, congrese, istoria arheologiei*

Achiziția recentă a mai multor documente, scrisori în principal, provenind din arhiva arheologului Ioan Andrieșescu (1888-1944), ne oferă posibilitatea de a aduce la lumină o parte a corespondenței sale cu unul dintre cei mai importanți arheologi români, și anume Vladimir Dumitrescu (1902-1991). Legăturile dintre cei doi mari arheologi au fost numeroase, ambii activând în câmpul nou deschis al cercetării preistoriei spațiului românesc, fiind colegi sau succedând unul altuia la Muzeul Național de Antichități, Facultatea de Litere și Filosofie, Institutul Pompilian, revista Dacia sau Colegiul Arheologic Român etc.

Așa cum foarte bine observă Cécile Dauphin într-un studiu referitor la caracterul corespondenței, aceasta este o sursă documentară polimorfă, cu utilizări multiple în sfera cercetărilor biografice, istorice, literare sau antropologice (Dauphin 2002, p. 43). Publicarea fondurilor documentare de corespondență arheologică a luat avânt în ultimii ani și duce la întregirea imaginii noastre despre activitatea arheologică a înaintașilor, constituindu-se, astfel, în surse de prim rang în alcătuirea istoriei disciplinei. Astfel, pe lângă mai vechile volume privind corespondența lui Odobescu (Mihai, Bichiș 1984) sau Pârvan (Zub 1973; Bulei 2007) au apărut cele privitoare la Székely Zoltán (Székely 2006) sau recent Petre Alexandrescu (Alexandrescu, Iancu 2023) și chiar Ioan Andrieșescu (Trohani, Tătaru 2023)¹. Acestor volume li

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română, București, România; nicotk@gmail.com.

¹ Volumul a apărut chiar la sfârșitul redactării acestui material, ceea ce face ca datele publicate de colegii noștri să nu poată fi folosite la potențialul lor maxim în articolul de față.

se adaugă numeroase alte studii de mai mică amploare care valorifică fragmente din corespondența arheologilor Lazlo Ferenc (Lázló 1973), Gheorghe Cantacuzino (Trohani 1982), Adalbert Cserni (Ciobanu 1994), Octavian Floca (Drăgoescu 1996), Marius Moga (Medeleț 1999), Alexandru Bărcăcilă (Gherghe, Gherghe 2000), Constantin S. Nicolăescu-Plopșor (Rădulescu 2000), Ion Nestor (Petrescu-Dîmbovița 2005), Emil Coliu (Trohani 2008), Ion T. Dragomir (Căldăraru 2017) sau Constantin Daicoviciu (Goman 2020) printre alții.

Fig. 1. Ioan Andrieșescu (prelucrare digitală după un clișeu negativ cu gelatino-bromură de argint pe sticlă, format 13 x 18 cm, © Arhiva fotografică a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”).
Ioan Andrieșescu (digital processing after a 13 x 18 cm negative cliché with gelatino-silver bromide on glass, © Photographic Archive of the 'Vasile Pârvan' Institute of Archaeology).

Născut la Iași la 2 mai 1888, Ioan Andrieșescu (IA) (fig. 1) urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie din localitate în perioada 1907-1911, specializarea Istorie, având ca profesori, printre alții, pe A.D. Xenopol și Teohari Antonescu. În timpul studiilor universitare, întreprinde mai multe călătorii de studii la Florența și Roma (1910), Atena, Constantinopol, Belgrad, Viena, Budapesta (1911), unde vizitează monumente și studiază în bibliotecile institutelor franceze și germane. După mai multe stagii de documentare în Germania, își susține în 1912 teza de doctorat, intitulată sugestiv „Contribuție la Dacia înainte de Romani”. După susținerea doctoratului pleacă din nou în Germania, unde se înscrie la cursurile Universității din Berlin, audiind cursurile profesorilor Gustaf Kossinna, Eduard Meyer, Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Hermann Dessau, Kurt Regling și Hubert Schimdt. Revenit în țară, datorită problemelor generate de primul război mondial, este adus de Vasile Pârvan la Muzeul Național de Antichități (MNA), pe postul de asistent-șef, în 1915, fiind promovat ulterior conservator

(1916) și subdirector (1919). După sfârșitul primului război mondial începe perioada cea mai fertilă din parcursul profesional al lui Andrieșescu, activitatea la MNA fiind dublată de cea de la Universitatea din București. În 1920 devine docent în arheologie preistorică, iar în 1923 conferențiar, urmând ca după tragicul deces al lui Pârvan să devină profesor universitar. Tot în anul 1927 devine și director al MNA, funcție pe care o va ocupa până-n anul 1935, când demisionează, fiind înlocuit la conducerea Muzeului chiar de Vladimir Dumitrescu. În studiile sale, Andrieșescu abordează și deschide noi domenii de interes: perioada neolitică pe teritoriul românesc, depozitele de epoca bronzului, civilizația geto-dacică în Muntenia sau necropolele de la începutul epocii migrațiilor. Alte contribuții sunt legate de istoria arheologiei, românești sau europene. Andrieșescu scoate preistoria românească din perioada sa romantică și îi indică o direcție de dezvoltare ca știință. Redactează manuale pentru studenți, organizează congrese și expoziții, conferențiază pentru un public divers. Depune o susținută activitate de teren, prin săpături arheologice efectuate, singur sau în colaborare, la: Agighiol, Coțofeni, Fedeleșeni, Oinac, Ostrovu Corbului, Piscul Crăsani, Poiana Coțofenești, Popești Novaci, Sălcuța, Sărata Monteoru, Sultana, Zimnicea, o parte din ele rămase nevalorificate prin publicare, din păcate (Nicolae 2021).

Fig. 2. Vladimir Dumitrescu, student (prelucrare digitală după un clișeu negativ cu gelatino-bromură de argint pe sticlă, format 13 x 18 cm, © Arhiva fotografică a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”).

Vladimir Dumitrescu, student (digital processing after a 13 x 18 cm negative cliché with gelatino-silver bromide on glass, © Photographic Archive of the 'Vasile Pârvan' Institute of Archaeology).

Student și ulterior colaborator al lui Andrieșescu, Vladimir Dumitrescu (VD) (fig. 2) se naște la 20 octombrie 1902 la București unde, urmează studiile liceale la Sf. Sava și pe cele universitare la Facultatea de Filosofie și Litere, secția Filologie clasică și ulterior Istorie și Geografie, avându-i ca profesori, pe lângă deja menționatul Andrieșescu, pe Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, George Murnu și Simion Mehedinți. Apreciat de Pârvan, a fost numit asistent la MNA încă din 1923, debutul său în arheologie fiind legat de numele lui Andrieșescu (fig. 3). În perioada 1926-1928 a studiat la Școala Română de la Roma, perioadă în care și-a redactat teza de doctorat, *L'età del Ferro nel Piceno fino all'invasione dei Galli Senoni*, pe care a susținut-o în 1929 la Universitatea din București. În 1928 a fost promovat conservator la Muzeul Național de Antichități, iar în 1935 devine director, funcție pe care o va ocupa, cu o întrerupere de doi ani (1938-1940), până în 1945. Totodată, în 1930 a fost încadrat docent la Facultatea de Filosofie și Litere din București, ținând cursuri de arheologie preistorică; în 1940 a fost numit conferențiar definitiv (Dragoman 2021). Din păcate, Andrieșescu se stinge din viață în decembrie 1944, moment în care drumurile celor doi se despart, Vladimir Dumitrescu activând încă aproape jumătate de secol în arheologia românească (fig. 4), întrecând cu mult realizările lui Andrieșescu (Marinescu-Bîlcu 2002).

Fig. 3. De la stânga la dreapta: Hortensia Dumitrescu, Dorin Popescu, Ioan Andrieșescu, Vladimir Dumitrescu, aflați în camerele MNA de la Facultatea de Litere și Filosofie (prelucrare digitală după un clișeu negativ cu gelatino-bromură de argint pe sticlă, format 13 x 18 cm, © Arhiva fotografică a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”).

From left to right: Hortensia Dumitrescu, Dorin Popescu, Ioan Andrieșescu, Vladimir Dumitrescu, located in the MNA rooms at the Faculty of Letters and Philosophy (digital processing after a 13 x 18 cm negative cliché with gelatino-silver bromide on glass, © Photographic Archive of the 'Vasile Pârvan' Institute of Archaeology).

Fig. 4. Vladimir Dumitrescu (prelucrare digitală după un clișeu negativ cu gelatino-bromură de argint pe sticlă, format 9 x 13 cm, © Arhiva fotografică a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”; Fond Silvia Marinescu-Bîlcu).

Vladimir Dumitrescu (digital processing after a 9 x 13 cm negative cliché with gelatino-silver bromide on glass, © Photographic Archive of the 'Vasile Pârvan' Institute of Archaeology; Folder Silvia Marinescu-Bîlcu).

Scrisorile ce fac obiectul demersului nostru acoperă perioada 1928-1938, poate cel mai fertil deceniu al activității arheologice al celor doi din perioada interbelică. Dintre cele zece scrisori, opt sunt trimise de VD lui IA, celelalte două fiind de la IA către VD. Subiectele scrisorilor sunt diferite și distanțate în timp (o scrisoare din 1928, trei din 1932, trei din 1933 și câte una din 1935, 1936 și 1938), deși toate legate de activitatea arheologică a celor doi, în teren sau la MNA. Astfel, sunt menționate probleme legate de săpăturile arheologice de la Cristești (scrisoarea 1) și Mangalia (scrisoarea 2), despre diverse probleme la MNA precum spargerea unor țevi (scrisoarea 4), înlocuirea unui gardian (scrisoarea 4), prelungirea programului de vizitare (scrisoarea 4), construirea unei aripi noi (scrisorile 2 și 4) sau eliberarea unui permis de călătorie gratuită cu trenul pentru desenatorul muzeului (scrisoarea 8). Aflat încă la începutul carierei, VD nu ezită să ceară lămuriri bibliografice de la Andrieșescu precum și cărți din biblioteca acestuia (scrisoarea 6), dar și deslușiri privind o conferință radiofonică ținută de

A. Tzigara-Samurcaș (scrisoarea 5). O carte poștală trimisă de la Varșovia îl informează pe Andrieșescu despre desfășurarea Congresului Internațional de Istorie, la care VD participă cu o comunicare (scrisoarea 7). Apariția unui nou volum din revista *Dacia* prilejuiește trimiterea unei alte scrisori din partea lui VD, ajuns în poziția de redactor-șef și aflat într-o situație nu tocmai comodă, așa cum reiese și din notița manuscrisă a lui IA (scrisoarea 10). Într-un singur caz avem de a face cu o trimitere dublă, Andrieșescu răspunzând doar la o zi distanță la scrisoarea trimisă de Dumitrescu (scrisorile 2 și 3). Dacă tonul lui Andrieșescu este unul politic, distant, profesoral, cel al lui Dumitrescu reflectă evoluția de la studentul și asistentul îndatoritor la arheologul conștient de valoarea și noua sa poziție socială și chiar politică.

Varietatea subiectelor abordate în textul scrisorilor ne relevă încă o dată poziția importantă deținută de cei doi în societatea arheologică românească interbelică, amplitudinea preocupărilor lor, dar și evoluția tot mai viguroasă a științei arheologice românești. Corespondența dintre cei doi se oprește la momentul 1938, cu puțin timp înainte de înlăturarea lui VD de la conducerea MNA, începutul unei perioade furtunoase în istoria României, și nu doar a arheologiei românești, și plecarea lui IA pentru tratament la Paris, de fapt debutul unei afecțiuni ce avea să-l răpună până la urmă, prea devreme.

Fiecare scrisoare este urmată de un scurt comentariu, menit să deslușească pe cât posibil cititorului textul în toate detaliile, aducând astfel mai multă lumină asupra unor mici fragmente de istorie a arheologiei românești. În transcrierea scrisorilor, prezentate în ordine cronologică, au fost păstrate particularitățile ortografice specifice epocii, dar și dispunerea textului în pagină. Cuvintele care nu au putut fi descifrate sau asupra cărora există dubii au fost marcate cu paranteze pătrate [...]. Acolo unde a fost posibil au fost transcrise și informații aflate pe plicurile scrisorilor.

Scrisoarea 1

Mult Stimat Domnule Director,

Am primit ieri c.p. dela Dvoastră și mă grăbesc a Vă răspunde, mulțumindu-Vă în primul rând, din partea soției mele și din partea mea, pentru cuvintele DVoastre de bine.

Chiar a doua zi după plecarea DVoastre am plecat și eu la Christești unde am găsit pe D^l Filimon și pe D^l Ferenczi lucrând cu vreo 15 soldați. Dar după cum spunea și D^l Profesor Theodorescu, este probabil că partea principală a așezării romane dela Christești a fost nimicită de Mureș, care roade în fiecare an din malul stâng. Terenul pe care sapă D^l Filimon nu prezintă nici un fel de caracteristică, este extrem de întins (mai întins decât citadela Histriei!) și se observă într'adevăr prin recoltă anumite linii pe care porumbul e foarte pipernicit și unde s'ar putea – cum spune D^l Filimon, să fie drumuri sau străzi romane.

Într'unul din șanțurile făcute D^l Filimon găsise două cuptoare de olari cu mulțime de cioburi și puține vase întregi, toate romane de proastă făcătură și puține fragmente de terra sigilata. În celelalte săpături se descoperise temelia unor clădiri ale căror ziduri s'au păstrat însă foarte fragmentar și ca atare nu se putea deduce cu precizie nici o formă de locuință. Dealtfel construcțiile vor fi fost destul de primitive, zidurile fiind făcute cu piatră de râu aproape neprelucrată. Puține monete și puțină fierărie formează tot inventarul materialului adunat, alături de olărie.

În aceste condiții este evident că înștiințarea D^l Profesor Theodorescu a venit la timp, deoarece cred că ar fi fost păcat să se mai cheltuiască și alți bani. I-am dat D^l Filimon toate instrucțiunile transmise de Dvoastră, iar dela D^l Ferenczi am luat un raport scris asupra lucrărilor dela Christești.

Cu banii rămași – 20.000 lei, plus aproape o mie rest din cele 3 mii date mie pentru cheltueli de transport – mă gândesc că s’ar putea săpa o stațiune mai mică, pentru ca și Muzeul Militar să aibă ceva material, deoarece dela Christești nu poate fi nimic util sus numitului Muzeu. Dar despre aceasta intenționez să vă vorbesc la întoarcerea DVoastre la București. Până atunci lucrez cu Nicolae la sala de colecții de sus și cred că până la venirea Dvoastră vom progresa destul.

Nicolae îmi comunică, aflând că vă scriu, că pe la Dvoastră acasă toate sunt în ordine.

Așteptând întoarcerea Dvoastră, vă doresc Domnule Director o călătorie cât mai plăcută și cât mai folositoare și vă rog să mă credeți al Dvoastră devotat

Vladimir Dumitrescu

București 27 August 1928

Scrisoarea lui VD face referire la săpăturile arheologice întreprinse de Aurel Filimon² la Cristești (jud. Mureș) între 20 iulie – 1 octombrie 1928 (Filimon 1940). În ajutorul lui Filimon, arheolog cu puțină experiență de teren la acea dată fusese trimis și arheologul Ferenczi Sándor³ de la Institutul de Arheologie și Numismatică al Universității din Cluj. Fondurile pentru săpături fiind asigurate de Muzeul Militar Național, unde Andrieșescu era membru în conducere⁴, acesta îl trimite în inspecție pe VD, având în vedere cererea lui Filimon de suplimentare a fondurilor pentru săpături. Este menționată și vizita lui D.M. Teodorescu⁵ la Cristești, care vizitase locul cel mai probabil alături de Vasile Pârvan la invitația aceluiași Filimon (Fabian 2005). Raportul lui Dumitrescu avea să fie negativ (Dumitrescu 1993)⁶ privitor la continuarea finanțării ceea ce va genera răspunsul energic ulterior al lui Filimon într-o altă scrisoare către Andrieșescu (Trohani, Tătaru 2023). Călătoria la care face referire VD la finalul scrisorii este cel mai probabil legată de participarea lui Andrieșescu la cel de al șaselea Congres Internațional de Științe Istorice de la Oslo, desfășurat între 14 și 18 august 1928 și unde acesta a prezentat două comunicări⁷. Foarte interesantă este observația lui Aurel Filimon privitor la prezența unor drumuri și ziduri romane evidențiate prin statura mai mică a porumbului, ceea ce arată un arheolog cu ceva mai multă intuiție și pregătire pentru această îndeletnicire decât ne lasă mărturie VD în memoriile sale (Dumitrescu 1993, p. 82).

² Aurel Filimon (1891-1946), învățător, colecționar, paleontolog, arheolog, etnograf, muzeograf, colaborator al lui Al. Tzigara-Samurcaș, ctitor al muzeelor de istorie și de etnografie precum și a bibliotecii din Târgu-Mureș (Mircea *et alii* 2001).

³ (Alexandru) Ferenczi Sándor (1894-1945), arheolog și numismat, a lucrat la Institutul de Arheologie și Numismatică al Universității din Cluj și la Muzeul Transilvaniei, printre altele (Tomi 2021, p. 212).

⁴ Fusese numit imediat după moartea lui Pârvan (Universul 1927, p. 3).

⁵ Dimitrie Mihail Teodorescu (1881-1947), profesor de arheologie și numismatică la Universitatea din Cluj, unul din întemeietorii școlii de arheologie clujene (Beu-Dachin, Nemeti 2017).

⁶ Interesant este că VD îl numește I. Filimon în memoriile sale.

⁷ 1. *Nouvelles contributions à l'étude de la Dacie au IIe millénaire av. J. C.*; 2. *Des survivances paléolithiques dans le milieu néolithiques de la Dacie* (Koht 1929, p. 50).

Scrisoarea 2

Stimate Domnule Director,

Cu părere de rău mă văd silit să revin – cred și doresc pentru ultima oară – asupra diferendului ivit între d. Vulpe și subsemnatul pe chestiunea conducerii efective a săpăturilor de la Mangalia, din August - Septembrie 1932.

Permiteți-mi însă să încep expunerea aceasta lungă și desigur plictisitoare, în chip cronologic.

După cum v-am comunicat în scris Marți seara, 12 c., vorbisem cu d. Prim Ministru pentru ajutoarele oficiale în vederea participării noastre la Congresul de la Londra. A doua zi m-am dus dimineața la 9 la d. Iorga și am dat cererea Dlui Barbu Theodorescu⁸, șeful de cabinet, care – după 2 minute mi-a adus-o cu această rezoluție: „Dl Vlachide⁹ va da această sumă. N. Iorga”. Cerusem, pentru mine, 30.000 lei. Am plecat mulțumit, așa cum n-am mai fost de multă vreme. Dar și această bucurie a fost de scurtă durată, căci peste o jumătate de ceas, prin telefon, d. B. Theodorescu îmi spune să mă reîntorc la DSa. Pe drum, mă întâlnesc cu Vulpe, care-mi arată o cerere similară, prezentată după ce plecasem eu, și pe care d. Iorga scrisese cu creionul că suma se va împărți pe din două. Era prin urmare vorba de o singură sumă pe care acum d. Iorga era dispus să o mai dea. Am ajuns apoi la d. B. Th., care mi-a spus că întrucât d. Prim Ministru îmi aprobase mie suma, eu sunt în drept a o primi, mai ales că a doua rezoluție a pus-o numai de complezență, după ce spusese verbal că a înțeles să dea numai pentru un singur delegat, nu pentru mai mulți.

Am fost totuși azi să vorbesc cu Vulpe din nou asupra acestei chestiuni. Și fiindcă el ține morțiș să ia jumătate din suma pe care mi-a acordat-o d. Iorga, a rămas înțeles, în cele din urmă, să facem o cerere colectivă la d. Pangal, ca să ne completeze suma.

I-am spus însă că acesta este al doilea prejudiciu pe care mi l-a adus în ultimele luni: cel moral, prin darea de seamă din „Analele Dobrogei”, și apoi acum, cel de ordin material. Spre surprinderea mea, Vulpe a spus că ceea ce a scris e perfect exact, deoarece el n-a înțeles să meargă la Mangalia decât în calitate de conducător, pe motivul că „răspunderea științifică nu se poate împărți” și că „d. Iorga pe mine (adică pe el) m-a chemat”.

I-am amintit că telegrama a fost adresată Dlui Director al Muzeului.

Mi-a răspuns textual: „Atunci nu mai există director!” (probabil fiindcă își făcea planuri personale). Când i-am atras atenția că în orice caz eu sunt și eram conservator la Muzeu (iar d. N. A. Constantinescu¹⁰, care a dat telegrama, nu avea de unde să știe care din noi este la Muzeu și care nu este), - a sărit în sus și a spus să nu-i vorbesc „lui” despre aceasta, căci știe el ce știe în această privință. L-am rugat imediat să precizeze despre ce este vorba, căci știu că fără a vă vorbi în prealabil, mi-ați scris la Roma că mă veți face conservator, ceea ce s-a și întâmplat. Și-a dat atunci seama că a spus prea mult și a rectificat (!) în sensul că nu eu sunt de vină, dar că nu e mai puțin adevărat că s-a petrecut cu acest prilej un lucru urât. Făcea deci aluzie la repetatele plângeri (cu care a umplut tot Bucureștiul) că postul de conservator, care i se cuvenea (?) soției sale (probabil pentru neobosita și neconținută activitate la Muzeu, căci nu se poate vorbi de vechime la o diferență de 6-7 luni!), nu i-a fost dat!

⁸ Barbu Theodorescu (1905-1979), istoric literar, folclorist, bibliograf și biograf, director de cabinet al președintelui Consiliului de Miniștri (1931-1932) în mandatul lui Nicolae Iorga.

⁹ Mihail Vlachide, jurist, secretar general al Președinției Consiliului de Miniștri.

¹⁰ Nicolae A. Constantinescu (1885-1971), istoric, colaborator apropiat al lui Nicolae Iorga.

În sfârșit, nu vreau să lungesc prea mult această extrem de penibilă povestire. Toate eforturile mele de a-l face să înțeleagă că nu a fost niciun moment vorba de subordonarea mea față de el – întrucât titlurile noastre sunt egale, iar în materie de arheologie clasică avem amândoi aceeași scurtă practică la Histria – n-au avut niciun rezultat. Crede cu hotărâre și cu o convingere mai presus decât orice argument că-mi este...superior (probabil și intelectualicește!) și ca atare nu renunță la părerea sa.

Dar, deoarece această discuție s-a desfășurat întâmplător și în fața lui Busuioceanu – și parțial chiar și în fața altor colegi – nu pot crede că părerea lui Vulpe, așa de nemodest exprimată și repetată, poate rămâne fără o precizare oficială fiindcă eu nu m-am dus la Mangalia nici de plăcere, nici pentru specialitatea mea (și nici pentru a-i da Dsale prilejul să fie...șef!), ci pentru interesele instituției pe care am cinstea și plăcerea (cât voi mai putea, în împrejurările prezente) să o slujesc. În acest sens am făcut alăturatul referat, căruia vă rog și ca om și ca subaltern al Dvoastră să-i dați curs oficial. Altfel, nu mai văd niciun motiv care să împiedice pe toți de a se crede superiori și esențiali, față de mine, cantitate neglijabilă.

Pentru a încheia cu această parte – pe care totuși nu o pot socoti strict personală – nu mă pot abține de a vă arăta că dacă nu ar fi figurat și Vulpe în acel comitet pentru România, nu ar fi putut să-mi înjumătățească suma pentru care am vorbit numai eu de două ori cu d. Iorga.

Încredințându-vă de întregul meu devotament, vă rog să primiți, Domnule Director, și asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Vladimir Dumitrescu

P.S. Am reușit astăzi, în sfârșit, să-l găsesc pe d. Iotzu¹¹ când dă dispozițiuni pentru amenajarea podului, și mi-a dat lămuriri asupra tuturor modificărilor pe care le plănuiește. Totul, de altfel, pentru tablourile și covoarele din Bulev. Dacia; numai de n-ar veni după ele și Gane¹²!

Cu acest prilej l-am rugat să-mi spună în ce constă „aripa” pe care o vor adăuga. Mi-a spus că lucrările vor începe cât de curând, din dreapta (când privești la clădire) și printr-un unghi drept va porni spre stradă, până aproape de casa Dlui Pecurariu, adică până la linia de expropriere. Ar trebui să taie colțul căsuței laterale în care stau oamenii de serviciu și frații Berciu. Atât cu cât și d. Pecurariu am căutat să-l convingem să clădească „aripa” în cealaltă parte a Muzeului. Dsa mi-a spus că n-are nicio obiecție și va vorbi cu d. Iorga în acest sens. Cred că dacă-i scrieți și Dvs. dlui Iotzu câteva cuvinte, se va hotărî, și ar fi bine atât pentru d. Pecurariu (a cărui căsuță astupând fațada viitoarei clădiri, va fi sigur excomunicată de d. Iorga) și pentru oamenii de serviciu care altfel ar fi evacuați.

Vă trimit aici și o adresă venită de la Presă, și o ciornă de răspuns la cea cu mutarea în pod. Vă rog să-mi indicați răspunsul ce trebuie dat pentru prima și să corecți ciorna a doua. Îmi permit să vă amintesc că am bugetul votat fiind și posturi de gardieni pentru Muzeul care se va aduce la noi în pod, ar fi bine ca cei doi gardieni să fie numiți aici, pentru pază mai serioasă.

Vă rog să-mi trimiteți planșele în culori și desenele în tuș de la Ruginoasa și Drăgușeni, fără de care nu pot pregăti și ține lecția de Luni, fiindcă după câte știu au rămas la Dvoastră.

V. D.

14.IV.1932

¹¹ Constantin Iotzu (1884-1962), arhitect, profesor, decan al Școlii de Arhitectură de la București (1940-1944).

¹² Constantin Gane (1885-1962), scriitor, ambasador al României la Atena (1941-1942), conservator al Secției de artă religioasă a MNA pentru scurtă vreme. În 1949 este condamnat de regimul comunist și moare în închisoarea de la Aiud, fiind aruncat într-o groapă comună.

În prima parte a scrisorii VD face referire la un conflict complex avut cu Radu Vulpe. Prima parte a disputei dintre cei doi a pornit de la cererea adresată de VD lui Nicolae Iorga de a primi fonduri pentru a participa la primul Congres Internațional de Științe Pre- și Protoistorice desfășurat la Londra. Deși Iorga a aprobat o sumă generoasă pentru respectiva deplasare, se pare că Radu Vulpe a aflat și el și a făcut la rândul lui o cerere, obținând jumătate din suma deja promisă lui VD, fapt ce nu a fost deloc pe placul acestuia. În memoriile publicate la mai bine de 40 de ani distanță însă VD se arată mult mai puțin deranjat de toată povestea¹³. Diferendul acesta e un bun prilej pentru VD să-i amintească lui IA și despre presupusele plângeri ale lui Vulpe privind încadrarea lui VD la MNA în dauna soției sale. A doua parte a disputei pleacă de la o săpătură arheologică de mică amploare desfășurată la Mangalia la cererea lui Nicolae Iorga, prim-ministru la acea dată, aflat în concediu în localitate. Deși cel care a răspuns cererii lui Iorga și a fost trimis la Mangalia a fost VD, care ulterior, la sugestia lui Harilaos Metaxa¹⁴ l-a luat cu el și pe Radu Vulpe, acesta din urmă, într-o dare de seamă privind activitatea arheologică dobrogeană din anul 1931 inversează rolurile, atribuindu-și conducerea lucrărilor¹⁵. Protestele lui Dumitrescu nu aveau să fie în van, într-o notiță ulterioară Radu Vulpe corectând parțial exprimarea sa¹⁶. În pofida acestor mici înțepături relația dintre cei doi avea să se mențină agreabilă în timpul următoarelor decenii. O ultimă parte a lucrării privește proiectatele lucrări de construcție a unei aripi noi a MNA și amenajarea podului, lucrări despre care nu deținem foarte multe informații. În finalul scrisorii, VD îi cere lui Andrieșescu să-i trimită ilustrația necesară lecției de luni, 18 aprilie 1932, de la Facultatea de Litere. Notele de curs corespunzătoare acestei lecții au fost publicate în anul 2002 de Silvia Marinescu-Bîlcu (Dumitrescu 2002, p. 213-215).

Scrisoarea 3

15.IV.1932

Dragă Dle Vl.

Greșeala s-a consumat. Nu trebuia să se dea personal făgăduieli și aprobări. S-a făcut așa, cred, ca să nu facă suma totală prea mare, deși eu, personal, nu a-și fi cerut niciodată.

Un lucru vă rog. Nu persistați în greșeală, cerând mai departe, tot personal, de nicăieri. Aveți doar o legătură și [constituim un birou].

Așteptați până săptămâna viitoare să ne înțelegem, iar până atunci, rogu vă, înțelegeți-vă între Dvoastră. Celui ce se supără, îi arăt un colț din scrisoarea de primire a însărcinării date.

În istoricul numirii este și o scrisoare de solicitare a postului din partea celui ce-l are astăzi și-l duce cu hărnicie și pricepere. Și am găsit o scrisoare perfect întemeiată și ca legătură sufletească și ca fapte. Și apoi nici nu puteam să fiu așa de neprevăzător și aleg pentru un loc de luptă o persoană feminină. Și mi se pare că am avut dreptate, dreptate grea...

Mai târziu se vor judeca lucrurile mai bine.

¹³ „Am dat din umeri și n-am stăruit să mi se plătească întreaga sumă ce-mi fusese aprobată.” (Dumitrescu 1993, p. 93).

¹⁴ Harilaos Metaxa (1888-1944), arheolog, colaborator apropiat al lui Vasile Pârvan (Dumitrescu 1945).

¹⁵ „Campania de săpături și cercetări la Mangalia, a subsemnatului, din 1931, ...” (Vulpe 1931, p. 296).

¹⁶ „Săpăturile pe care subsemnatul, în colaborare cu d-l Docent univ. Vladimir Dumitrescu, le începuse la Mangalia în 1931, ...” (Vulpe 1934, p. 204).

Textul scrisorii trimisă lui VD de către IA reprezintă răspunsul (în ciornă) la scrisoarea trimisă de primul cu doar o zi înainte. Andrieșescu îl roagă să se înțeleagă cu Radu Vulpe, să renunțe la a mai cere fonduri suplimentare dar îl și asigură că postul său la MNA nu este în pericol. Mai observăm, de asemenea, și o oarecare reticență a lui Andrieșescu¹⁷ privind angajarea unor persoane de sex feminin, în timpul mandatelor sale la MNA și Facultate fiind angajate foarte puține femei¹⁸. O ipoteză interesantă privind atitudinea lui IA față de soția sa o are istoricul Lucian Nastasă, care sugerează că poziția socială inferioară a soției l-ar fi complexat pe IA, determinându-l să o țină pe aceasta cât mai departe de societatea educată a colegilor săi (Nastasă 2010, p. 186).

Scrisoarea 4

Stimate Doamnă Director,

Cred că știți că a venit o adresă dela Soc. „Tinerimea Română”¹⁹ prin care ne cere să ținem deschis Muzeul de Antichități în zilele de 8-9 și 10 Mai. Cred că nu se poate altfel și de aceea vă rog să decideți în consecință, ca să pot lua, mâne, măsurile necesare: la casa Maca ar urma să stea – pe lângă sergent – Niculae, Mosărescu și eventual Moș Gheorghe Rotaru. Dincoace ar fi Gheorghe Moldoveanu și Stanciu, și – în orele în care nu e plecat – Simion. Cred că altfel nu avem cum face, mai ales că sergentul nou de aci nu știe rostul.

V’a spus, desigur Simion, că azi dimineață a venit alt sergent, lui Nicoară venindu-i ordin pentru alt post. Rămâne acum să evacueze locuința, însă pentru a nu putea spune că este vreo rancună din partea cuiva, ar fi bine, cred, ca ordinul să vină dela Dvoastră.

În pod lucrul este aproape gata, dar nu gata. Cât privește „aripa” proiectată, nu se mai aude nimic. Să fi renunțat d. Iorga?

Deoarece – cu toată cererea noastră – Casa Școalelor²⁰ n’a binevoit să trimeată un instalator care să revizuiască țevăria de aci, iar s’a spart – cum era de așteptat – o țevă la closetul de serviciu din curte, așa că pe Aprilie iar este o consumație mai mare decât trebuie. Acum apa este închisă acolo, dar trebuie o reparație serioasă, pentru care instalatorul cere 300 lei. Vă rog deci să aprobați această cheltuială, ca să nu se întâmple alte neplăceri din lipsa apei (astuparea canalului, etc.).

Așteptând răspunsul Dvoastre, rămân al Dvs. devotat,

Vladimir Dumitrescu

6 Mai 1932

București

¹⁷ Această atitudine a fost observată și de VD, care amintește în memoriile sale: „De fapt, Andrieșescu avea probabil o concepție orientală despre rolul și poziția femeii, căci niciunul dintre noi nu l-a văzut vreodată cu soția (e probabil totuși că uneori mai ieșeau împreună) și nici în puținele dăți când am fost la el acasă, doamna Andrieșescu nu s-a arătat.” (Dumitrescu 1993, p. 62).

¹⁸ Femeile al căror nume apare rareori asociat cu mandatul lui Andrieșescu la Facultate par să fi fost mai degrabă colaboratoare voluntare: Maria Tullia Moga, Suzana Dimitriu sau Marcelle Rocca-Băicoianu.

¹⁹ Societatea „Tinerimea Română” a fost înființată în București, în anul 1878, la inițiativa unor elevi ai Liceului „Matei Basarab” și avea ca scop creșterea tineretului român în spirit patriotic, cultural și creștin.

²⁰ Casa Macca a adăpostit, înainte să devină sediul MNA, Biblioteca Pedagogică ce ținea de Casa Școalelor, aceasta din urmă fiind administratorul imobilului (Dumitrescu 1993, p. 98).

Textul scrisorii trimise de Dumitrescu face referire la o sumă de probleme legate de activitatea MNA – prelungirea programului de vizitare în intervalul 8-10 mai, mutarea unor gardieni, terminarea lucrărilor de amenajare a podului și neînceperea celor de construcție a unei aripi noi (probabil cele la care se face referire în Scrisoarea 2) dar și spargerea unor țevi pentru repararea cărora este nevoie de bani.

Scrisoarea 5

Stimate Domnule Director,

Între alte multe prostii spuse de D. Țigara-Samurcaș ieri seară la radio, a vorbit despre „defunctul Hubert Schmidt” al cărui volum despre Cucuteni a apărut după moartea lui.

Dacă știți ceva precis în această privință²¹, vă rog să-mi trimiteți un cuvânt prin Simion. Cu mulțumiri și deosebită considerație,

Vladimir Dumitrescu

10.III.1933

Conferința la care se referă VD a fost ținută în ziua de joi, 9 martie 1933, la ora 20.10, în cadrul ciclului de emisiuni intitulat Universitatea Radio de la postul național de radio și făcea parte dintr-o serie mai largă de conferințe radiofonice²² ale lui Alexandru Tzigara-Samurcaș intitulate *Arta în România* sau *Arta românească* (Radiofonia 1933, p. 27). Deși Tzigara-Samurcaș, care nu era arheolog, se înșală când afirmă că lucrarea lui Hubert Schmidt²³ a apărut după moartea acestuia, el (bine conectat la lumea culturală germană) nu greșeste când afirmă că acesta era decedat – murise la 1 martie 1933, așadar cu doar câteva zile înainte de a-și ține conferința la radio, fapt pe care probabil VD încă nu-l aflase. Desigur, este vorba de lucrarea dedicată așezării de la Cucuteni (Schmidt 1932), lucrare asupra căreia chiar VD se va referi în același an într-o scurtă notă bibliografică tipărită în Revista Istorică Română (Dumitrescu 1933a), loc unde promite și o recenzie amplă de altfel, recenzie care nu avea să mai apară, poate și descurajat de publicarea recenziei (destul de substanțiale) a lui Ion Nestor în *Prähistorische Zeitschrift* (Nestor 1932) dar și a unei slabe cunoașteri a limbii germane²⁴.

²¹ Andrieșescu studiasse la Berlin cu Hubert Schmidt, dar relația acestora se deteriorase din cauza unor neînțelegeri privind materialul arheologic de la Cucuteni (Ursulescu 2009, p. 207).

²² Pentru activitatea radiofonică a lui A. Tzigara-Samurcaș vezi și Nicolae 2011, p. 67-86.

²³ Hubert Schmidt (1864-1933), arheolog, preistorician, conservator la Muzeul de Etnologie din Berlin, profesor la Universitatea din Berlin. Între 1909-1911 întreprinde săpături arheologice în România, în stațiunea de la Cucuteni iar în 1917-1918 la Sărata Monteoru.

²⁴ Așa cum singur recunoaște (Dumitrescu 1993, p. 138).

Scrisoarea 6

11 Mai 1933

Stimate Domnule Director,

Odată cu cele 2 adrese, vă trimet și hârtia Academiei din Zagreb, cu referatul respectiv.

Fiindcă am terminat de consultat cartea lui Stocky „La Bohème préhistorique”, vă rog să-mi comunicați cum și unde doriți să o legați – căci Simion mi-a spus că aceasta este dorința Dv. Tot odată vă rog să binevoiți să-mi comunicați, dacă aveți datele la îndemână, care este data de început fixată de Reinecke pentru „Kupferzeit”-ul Ungariei.

Cu deosebită considerație și cu toate mulțumirile,

Vladimir Dumitrescu

Scrisoarea ne relevă o altă fațetă a lui IA, cea de profesor și posesor al unei biblioteci bine garnisite²⁵, dar și efortul continuu de specializare al lui VD. Volumele la care se face referire sunt „La Bohème préhistorique”²⁶ de A. Stocký²⁷, apărută în 1929 (Stocký 1929) și una din lucrările lui Paul Reinecke²⁸, probabil „Beiträge zur Kenntnis der frühen Bronzezeit Mitteleuropas”, apărută în 1902²⁹ (Reinecke 1902).

Scrisoarea 7

*D Sale
Domnului Profesor
I. Andrieșescu
Str. Doamna Chiajna, 14
București
Rumunja*

*Varșovia
22.VIII.1933*

Stimate Domnule Director,

Vă trimitem multe salutări din Varșovia, unde suntem dela începutul Congresului. Am fost întrebat despre Dvs., și toată lumea și-a exprimat regretul că n'ați putut veni. Comunicările de

²⁵ Majoritatea cărților din biblioteca personală a lui Andrieșescu sunt astăzi în bibliotecile Facultății de Istorie și în cea a Institutului de Arheologie.

²⁶ Au fost publicate mai multe ediții, într-un volum sau în două volume, în perioada 1924-1929.

²⁷ Albín Stocký (1876-1934), arheolog ceh, profesor de arheologie și custode al departamentului de preistorie al Muzeului Național din Praga.

²⁸ Paul Heinrich Adalbert Reinecke (1872-1958), arheolog și preistorician german.

²⁹ Ca o curiozitate, Reinecke recenzează lucrarea lui Stocký în revista *Germania* imediat după apariție.

preistorie fiind puține, s'au orânduit pentru 3 ședințe: ieri (a prezidat S.J. Boe³⁰ dela Bergen); azi (am prezidat eu!) și mâine (prezidează un egiptean). Ieri mi-am ținut comunicarea. Astăzi a ținut un docent de aci, Przeworski, o comunicare despre legăturile comerciale între Asia Anterioară și Europa Sud-Estică în Preistorie³¹, vorbind puțin și despre Egipt. Am intervenit la discuție și am semnalat figurinele de la Fedeleșeni și Sălcuța, în legătură cu 2 figurine de hipopotami, din granit negru cu alb, descoperite în Egipt (ca. 3000 a.Chr.) și redescoperite de mine la Muzeul din Egipt. Lucrurile au interesat pe toți cei în [...sală? ...]. Sper să public în curând un articol.

Cu cele mai respectuoase salutări,

Vladimir Dumitrescu

Textul cărții poștale³² (fig. 5-6) face referire la deplasarea lui VD împreună cu soția, Hortensia, la cel de al șaptelea Congres Internațional de Științe Istorice desfășurat la Varșovia în 21-28 august 1933. Prezența românească la Congres a fost destul de numeroasă, delegația română³³ fiind condusă *ad hoc* de Nicolae Iorga, care, pe lângă o comunicare foarte apreciată, a făcut senzație și cu barba sa „asiriană”³⁴. VD, alături de alți arheologi români, și-a prezentat comunicarea cu titlul *La chronologie de la civilisation Énéolithique Balkano-Danubienne de type Gumelnița* în cadrul Secțiunii II: *Préhistoire et Archéologie* (Dumitrescu 1933b). Articolul promis în finalul scrisorii avea să apară la mai puțin de un an distanță în efemera revistă *Istros* (Dumitrescu 1934). Stefan Przeworski, arheolog polonez, de religie mozaică, avea să piară împușcat de trupele naziste câțiva ani mai târziu în lagărul de la Palmiry. În privința redescoperirii unor piese de către VD în „Muzeul din Egipt” suntem de părere că s-a strecurat o eroare, cel puțin până la data redactării scrisorii, VD nu călătorise în Egipt – e mai degrabă vorba de vreo expoziție de antichități egiptene din unul din marile muzee ale Europei pe care el le vizitase deja sau de un catalog publicat.

³⁰ Johannes Bøe (1891-1971), arheolog, preistorician și profesor la Universitatea din Bergen. A participat cu o comunicare în cadrul aceleiași secții și la Congresul Internațional de Științe istorice de la Oslo din 1928.

³¹ *Die Handels-beziehungen Vorderasiens zum vorgeschichtlichen Osteuropa.*

³² Cartea poștală a intrat recent în patrimoniul Institutului de Arheologie, fiind achiziționată alături de alte documente asemănătoare de la un anticar din Arad.

³³ „Pentru prima dată delegația românească înseamnă mai mult decât prezența lui Iorga” (Blänsdorf 2010, p. 222).

³⁴ *...le professeur Jorga, ancien président du Conseil de Roumanie, qui arbore une belle barbe assyrienne...* (Variétés 1933).

Varșovia, 22. VIII
1933

Stimate Domnule Director,

Vă trimțteu multe salutări din Varșovia, unde amțteu
dele începutul Congresului. Am fost cțtebrat depe dvs.,
și toată lumea și-a exprimat regretul că n'ali putut
veni. Comisiunile de preistorie fiind puține, și au
arândit pentru 3 sedințe: ieri (a prezidat d. J. Boe dela
Bergen); azi (am prezidat eu!) și mâine (prezidează un
egiptean). Mi-am primit comunicarea. Astăzi, a țtinut
un docent de aci, Bagewski, o comunicare despre legăturile
comerciale între Asia Anterioară și Europa Sud-Estică în
Preistorie, urmând puțin și despre Egipt. Au intervenit
la discuție și au semnalat figurinele dela Fedeleseu, și
sălcuța, în legătură cu 2 figurine de hipopotamii, din
granit negru cu alb, descoperite în Egipt (ca. 3000
a. Chr.) și redescoperite de unie la Muzeul din
Egipt. Lucrurile au interesat pe toți și în desf.
șper să public în curând un articol
în cele mai respectuoase salutări
Vladimir Dumitrescu

Fig. 5. Scrisoare (față-verso) a lui Vladimir Dumitrescu către Ioan Andrieșescu (© Arhiva istorică a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”; Fond Andrieșescu).

Letter (front-back) from Vladimir Dumitrescu to Ioan Andrieșescu (© Historical Archives of the 'Vasile Pârvan' Institute of Archaeology; Folder Andrieșescu).

Scrisoarea 8

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES
DIRECTION DE LA PRESSE

Stimate Domnule Director,

Eu fac orice adresă, cum am făcut și până acum. Toată chestiunea este: ce scriu în această adresă și cum motivez cererea de carnet cl. I pentru D^l Pecurariu, care nu a fost înglobat în decizia ministerială semnată săptămâna trecută de D^l ministru: ca atare, chiar indiferent de salariu, D^{sa} nu are drept de carnet cl. I. Pe lângă aceasta se adaugă și procedeul urmat de D^{sa}. În loc să-mi vorbească (doar stăm în aceeași casă!), s'a dus cu plângere la D^{vs}: Tocmai cei cari nu fac nimic sunt cei cari se plâng vecinic!

Dar în sfârșit, îl privește!

Vă rog însă să-mi indicați ce motivoare să trec în adresa către Minister, în afară de simpla enunțare a cererii.

Cu deosebită considerație,

Vladimir Dumitrescu

28.III.1935

Textul scrisorii tratează una din problemele recurente la MNA, și anume obținerea de permise de călătorie pe tren gratuite sau măcar cu reducere pentru personalul muzeului. La data trimiterii scrisorii, VD era angajat și în cadrul Direcției Presei de la Ministerul de Externe, iar IA se afla în ultimele luni de directorat la MNA, de unde avea să demisioneze la începutul lui iunie 1935. Casa menționată este de fapt Palatul Crețulescu de lângă Parcul Cișmigiu, sediul în acea perioadă a Secției de Artă religioasă a MNA unde mai locuiau și familiile Dumitrescu (aveau să se mute în toamna lui 1935) și Pecurariu, dar și Dorin Popescu (Dumitrescu 1993, p. 99).

Scrisoarea 9

7.XI.1936

Scump Domnule Secretar General,

V'am pus la dispoziție cu multă plăcere Sala Seminarului pentru a ține lucrările de astăzi ale „Colegiului”, dar cum sunt silit cu regret a lipsi dela aceste lucrări, trebuind să plec din București, vă rog să primiți adesiunea mea scrisă la toate lucrările Dvoastră și cărora le doresc să fie cu spor și cu folos.

Potrivit cu situația de față, după părerea și votul meu, pe care vă rog să-l primiți așa deschis, Comitetul trebuie să rămăie acelaș de anul trecut, ca să poată ducă mai departe lucrul început, cu destule osteneli și pierdere de vreme, în aceste grele timpuri, activitate pentru care va avea de primit mulțumiri și recunoștință.

Din parte-mi primiți, vă rog, cu toții, adunați în sal. Seminarului meu, încredințarea celor mai alese sentimente vechi.

I. Andrieșescu

Textul scrisorii trimise de către IA face referire la una din ultimele întâlniri (cel mai probabil a doua) ale Colegiului Arheologic Român. Colegiul fusese înființat în urma unei întâlniri a mai multor arheologi, la data de 23 noiembrie 1935 (Universul 1935), secretar general fiind ales chiar VD (Dumitrescu 1993, p. 112-113). O sumă de informații privind structura și funcționarea Colegiului au fost publicate de Alexandru Păunescu (2002), din care reiese că IA nu a participat la niciuna din ședințele anuale ale acestuia, poate nemulțumit de faptul că nu fusese ales în conducerea sa³⁵ – președinte Paul Nicorescu, vicepreședinți Teofil Sauciuc-Săveanu și Constantin Daicoviciu.

Scrisoarea 10

Stimate Domnule Profesor,

Fiindcă împrejurarea a făcut să nu vă pot vedea în ultima vreme, deși ași fi vrut să vă aduc personal alăturatul volum din „Dacia”, sunt nevoit să vi-l trimit pe această cale, deoarece eu mâine plec din București pentru mai multă vreme.

Cu acest prilej țin să vă mulțumesc călduros pentru referatul favorabil pe care l-ați făcut la Academie pentru premiarea lucrării mele, chiar dacă împrejurările așa de speciale prin care trecem au fost de natură a face ca Academia să nu discute referatul Dvs.

În speranța că vom putea continua publicarea „Daciei” și că ne vom putea bucura și de colaborarea Dvs. pentru numărul următor, vă rog să primiți, Stimate Domnule Profesor, asigurarea alesei mele considerațiuni și a amintirii neșterse de pe vremea când am avut cinstea și plăcerea să colaborez cu Dvs.

Vladimir Dumitrescu

*București
7 Iulie 1938*

Notiță IA

*La puțină vreme după aceasta,
a fost destituit pentru amestecul său
cu „Garda de fer” și tatăl
său închis pentru delapidare (600.000 lei)
dela societatea unde era
casier.*

Scrisoarea face referire la apariția volumului nr. V-VI al revistei Dacia, a cărui redactare începuse încă din 1936, număr la care IA nu a trimis nici o contribuție (Dumitrescu 1993, p. 126), și în pofida speranțelor exprimate în finalul textului de VD, nici nu avea să o mai facă în numerele următoare. La data redactării scrisorii, VD se pregătea să plece într-o nouă campanie de săpături arheologice la Traian (Dumitrescu 1993, p. 131-132). Aproape premonitoriu, VD intuiește că nu se va întoarce curând, dar nu în București, unde revine după câteva luni, ci la

³⁵ În memoriile sale VD afirmă totuși că IA ar fi fost ales președinte (Dumitrescu 1993, p. 113), ceea ce este inexact.

arheologie și MNA, unde revine abia după doi ani. Împrejurările la care se referă VD și care l-au împiedicat să-l viziteze pe IA, dar au dus și la respingerea premierii lucrării sale (Dumitrescu 1937) de către Academia Română țin de implicarea sa politică în Mișcarea Legionară³⁶ dar și de slujba sa la Direcția Presei, deși la data redactării scrisorii nu mai lucra acolo din data de 14 mai 1938 (Monitorul 1938a). Din aceleași motive avea să fie înlăturat și de la direcția MNA, la data de 1 august 1938 (Monitorul 1938b), așa cum subliniază chiar IA, oarecum malițios, într-o notiță manuscrisă din subsolul scrisorii. Mai mult, din cu totul alte motive însă, tatăl său, Costache Dumitrescu, casier³⁷ al Uniunii Camerelor de Comerț și Industrie (Dumitrescu 1993, p. 73) avea să fie arestat pentru delapidare în data de 11 august 1938 (Curentul 1938a; Curentul 1938b). Remarcăm încă o dată tonul politicos și recunoscător al lui VD, în opoziție cu notița ușor răutăcioasă a lui IA, un alt indiciu al relațiilor nu neapărat cordiale dintre cei doi, în special din partea lui IA, care vedea în VD, cel mai probabil, o amenințare la adresa poziției sale profesionale.

Notițele de acest tip sunt relativ frecvente în corespondența lui IA, prin ineditul lor regăsindu-se mai mult în teritoriul personal al unui jurnal și mai puțin în cel al schimbului epistolar. Notițele lui IA transcend caracterul privat al corespondenței, iar prin adnotările sale Andrieșescu pare că se adresează unui public mai larg, cititorilor din viitor, cărora le încredințează direct, fără menajamente, opiniile sale. Dacă în unele ocazii găsim în corespondența lui IA ciorne ale scrisorilor trimise, notițele de tipul celei analizate sunt mai degrabă răspunsuri scrise nu pentru destinatarul imediat, contemporan, ci pentru altcineva, dintr-un alt timp. Ele explică cititorului necunoscut din viitor deopotrivă textul dar oferă și celor atenți posibilitatea ascultării vocii interioare a autorului.

◆ Mulțumiri

În primul rând, doresc să mulțumesc colectivului de redacție al revistei *Studii de Preistorie* pentru invitația de a scrie un material pentru volumul dedicat regretatei Silvia Marinescu-Bîlcu, cea care cu multă amabilitate ne-a oferit unele informații privindu-i pe protagoniștii articolului de față. Un gând pios memoriei profesorului Dragomir Nicolae Popovici, care mi-a oferit cu sollicitudine materialele adunate de domnia sa privitoare la Ioan Andrieșescu pentru o proiectată, dar niciodată realizată, expoziție retrospectivă Andrieșescu. Interesul meu pentru istoria arheologiei și în special pentru personalitatea lui Ioan Andrieșescu este datorat profesorului Mircea Babeș, plecat dintre noi în același an cu Silvia Marinescu-Bîlcu – recunoștință veșnică. Dr. Valentina Voinea și Dr. George Trohani au contribuit la interesul meu pentru perioada neolitică și pentru Andrieșescu, le mulțumesc și pe această cale. *Last but not least* mulțumirile mele se îndreaptă către dr. Roxana Dobrescu și dr. Oana Damian pentru facilitarea accesului la documentele din Fondul Andrieșescu de la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” dar și a achiziționării unora noi.

³⁶ Pentru implicarea politică a lui Vladimir Dumitrescu vezi Dumitrescu 2013.

³⁷ În memoriile sale Vladimir Dumitrescu afirmă că tatăl său era consilier la Uniunea Camerelor de Comerț și Industrie. Episodul necesită cu siguranță verificări mai amănunțite, care depășesc cadrul acestui demers.

◆ **Bibliografie**

- Alexandrescu, Iancu 2023 V. Alexandrescu, L.M. Iancu (eds.), *Petre Alexandrescu. Corespondență. Volumul I (1955-1978)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2023.
- Beu-Dachin, Nemeti 2017 E. Beu-Dachin, I. Nemeti, Dimitrie M. Teodorescu (1881-1947), în E. Beu-Dachin, I. Nemeti (eds.), *Arheologia clujeană. O privire din culise. Catalog de expoziție*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2017, p. 51-52.
- Blänsdorf 2010 A. Blänsdorf, Une collaboration scientifique «dans un esprit vraiment œcuménique et international»: Les congrès internationaux d'historiens et le Comité International des Sciences Historiques dans l'Entre-deux-guerres, *Revue germanique internationale* 12, 2010, p. 209-228.
- Bulei 2007 I. Bulei, *Vasile Pârvan - Scrisori inedite/Lettere inedite*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2007.
- Căldăraru 2017 C.-D. Căldăraru, Din corespondența istoricului Ion T. Dragomir (1954-1988), *Danubius* XXXV, 2017, p. 223-332.
- Ciobanu 1994 R. Ciobanu, Din corespondența lui Adalbert Cserni: Franz Cumont, *Apulum* XXXI, 1994, p. 247-250.
- Curentul 1938a Justiția are cuvântul. Fostului casier al uniunii camerelor de comerț și industrie, C. Dumitrescu, i s'a deschis acțiune publică pentru fraudele săvârșite, *Curentul* an XI, nr. 3780, Joi 11 august 1938, p. 5.
- Curentul 1938b Justiția are cuvântul. S'a lansat mandat de arestare contra delapidatorului Costache Dumitrescu, *Curentul* an XI, nr. 3781, Vineri 12 august 1938, p. 2.
- Dauphin 2002 C. Dauphin, Les correspondances comme objet historique. Un travail sur les limites, *Sociétés & Représentations* 1/13, 2002, p. 43-50.
- Dragoman 2021 R.A. Dragoman, Vladimir Dumitrescu, în V. Spinei, D.N. Rusu (eds.), *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. II (D-K), Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2021, p. 142-143.
- Drăgoescu 1996 I.I. Drăgoescu, Octavian Floca (1904-1983) – Corespondență inedită, *Sargetia* XXVI/1, 1996, p. 33-38.
- Dumitrescu 1933a V. Dumitrescu, Notiță bibliografică – Schmidt Hubert, Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien. Die befestigte Siedlung mit bemalter Keramik von der Steinkupferzeit bis in die vollentwikelte Bronzezeit, Berlin und Leipzig, 1932, 131p., 39 fig., 39 pl. + 1 pl. în culori, *Revista Istorică Română* III (fasc. I), 1933, p. 101.
- Dumitrescu 1933b V. Dumitrescu, La chronologie de la civilisation Énéolithique Balkano-Danubienne de type Gumelnița, Comité organisateur du Congrès (eds.), *Résumés des communications présentées au Congrès (Varsovie, 1933)* I, Société polonaise d'histoire, Varsovie, 1933, p. 44-45.

- Dumitrescu 1934 V. Dumitrescu, Les figurines en pierre trouvées à Sălcuța et à Fedeleșeni et le commerce entre l'Égypte et le Bas-Danube pendant la période énéolithique, *Istros* II, 1934.
- Dumitrescu 1937 V. Dumitrescu, *L'art préhistorique en Roumanie*, Bucarest, 1937.
- Dumitrescu 1945 V. Dumitrescu, Harilaos Metaxa, *Dacia* IX–X, 1945, p. 555–556.
- Dumitrescu 1993 V. Dumitrescu, *Oameni și cioburi, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos* XI, Editura Muzeului Dunării de Jos, Călărași, 1993.
- Dumitrescu 2002 V. Dumitrescu, *Cursuri universitare de Arheologie Preistorică*, ediție îngrijită și prefațată de Silvia Marinescu-Bîlcu, Editura Mica Valahie, București, 2002.
- Dumitrescu 2013 V. Dumitrescu, *Mărturisirile unui "criminal politic"*, ediție îngrijită de Radu-Alexandru Dragoman, Editura Babel, București, 2013.
- Fabian 2005 I. Fabian, Aurel Filimon și arheologia mureșeană modernă, *Libraria* 4, 2005, p. 19-22.
- Filimon 1940 A. Filimon, Cristești (Sangidava?), *Revista de Preistorie și Antichități Naționale* II-IV, 1940, p. 89-94.
- Gherghe, Gherghe 2000 O. Gherghe, P. Gherghe, Din corespondența lui Alexandru Bărcăcilă cu Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, *Drobeta* X, 2000, p. 300-306.
- Goman 2020 M. Goman, Din corespondența lui Constantin Daicoviciu cu arheologi și istorici români, *Analele Universității din Oradea, Seria Istorie-Arheologie* XXX, 2020, p. 87-96.
- Koht 1929 H. Koht (coord.), *Compte Rendu du VIe Congrès International des Sciences Historiques. Section 2. Préhistoire et Archéologie, Bulletin of the International Committee of Historical Sciences* 6, vol. II, partea I, 1929, p. 49-53.
- Lázló 1973 A. Lázló, Date privind viața și activitatea științifică a lui Laszlo Ferenc în anii 1923-1925. Corespondența cu V. Gordon Childe. Colaborarea cu Vasile Pârvan, *Studii și Comunicări*, 1973, p. 171-205.
- Marinescu-Bîlcu 2002 S. Marinescu-Bîlcu, Profesorul Vladimir Dumitrescu, *In memoriam Vladimir Dumitrescu, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos* XIX, Editura Daim, Călărași, 2002, p. 7-21.
- Medeleț 1999 F. Medeleț, Din corespondența lui Constantin Daicoviciu cu Marius Moga, *Acta Musei Napocensis* 35-36/II, 1999, p. 231-238.
- Mihai, Bichiș 1984 F. Mihai, R. Bichiș (eds.), *Alexandru Odobescu și corespondenții săi*, Editura Minerva, București, 1984.
- Mircea et alii 2021 M.A. Mircea, D. Poptămaș, M. Șerban (eds.), *Aurel Filimon -consacrare și destin-*, *Caiete mureșene* 13, Fundația Culturală „Vasile Netea”, Târgu-Mureș, 2021.
- Monitorul 1938a Monitorul 1938a, Deciziuni Ministeriale. Ministerul de Interne, *Monitorul Oficial* an CVI, nr. 112, Miercuri 18 mai 1938, p. 2413.

- Monitorul 1938b Deciziuni Ministeriale. Ministerul Educației Naționale, *Monitorul Oficial* an CVI, nr. 183, Miercuri 10 august 1938, p. 3695.
- Nastasă 2010 L. Nastasă, *Intimitatea amfiteatrelor. Ipostaze din viața privată a universitarilor literari (1864-1948)*, Editura LIMES, Cluj-Napoca, 2010.
- Nestor 1932 I. Nestor, Rezension – H. Schmidt, Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien. Die befestigte Siedlung mit bemalter Keramik von der Steinkupferzeit bis in die vollentwielte Bronzezeit. VII u. 131 S., 21 Textabb., 40 Taf., worunter eine farbige und 4 Beilagen. Berlin und Leipzig 1932, Verlag Walter de Gruyter. 41, - RM., *Prähistorische Zeitschrift* 23, 1932, p. 357-364.
- Nicolae 2011 C.I. Nicolae, Arheologi și arheologie în emisiunile radioului public (1930-1944), în D. Măgureanu, D. Măndescu, S. Matei (eds.), *Archaeology: making of and practice. Studies in honor of Mircea Babeș at his 70th anniversary*, Editura Ordessos, Pitești, 2011, p. 67-86.
- Nicolae 2021 C.I. Nicolae, Ioan Andrieșescu, în V. Spinei, D.N. Rusu (eds.), *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. I (A-C), Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2021, p. 52-53.
- Păunescu 2002 A. Păunescu, Din istoria arheologiei românești. Documente din arhiva istorică a Muzeului Național de Antichități, *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu" Giurgiu VII-VIII*, 2002, p. 163-188.
- Petrescu-Dîmbovița 2005 M. Petrescu-Dîmbovița, Din corespondența Prof. Dr. Ion Nestor, fost membru corespondent al Academiei Române, în P. Roman, D. Ciobanu (eds.), *In memoriam Ion Nestor*, Muzeul Județean Buzău, Buzău, 2005, p. 33-43.
- Radiofonia 1933 Programul săptămânal. Joi 9 Martie 1933. Universitatea Radio. Din ciclul asupra României, *Radiofonia* an VI, nr. 233, Duminică 5 martie 1933, p. 27.
- Rădulescu 2000 T. Rădulescu, C.S. Nicolăescu-Plopșor, corespondență inedită (1926-1951), *Oltenia – Studii și Comunicări X*, Seria etnografie, 2000, p. 121-135.
- Reinecke 1902 P. Reinecke, Beiträge zur Kenntnis der frühen Bronzezeit Mitteleuropas, *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 32, 1902, p. 104-129.
- Schmidt 1932 H. Schmidt, *Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien. Die befestigte Siedlung mit bemalter Keramik von der Steinkupferzeit bis in die vollentwielte Bronzezeit*, Verlag Walter de Gruyter, Berlin und Leipzig, 1932.
- Stocký 1929 A. Stocký, *La Bohême Préhistorique. I. L'âge de pierre*, Jan Štenc, Praga, 1929.
- Székely 2006 Z. Székely, *Corespondență arheologică*, Editura C2 Design, Brașov, 2006.

- Tomi 2012 R. Tomi, Ferenczi Sándor, în V.Spinei, D.N. Rusu (eds.), *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. II (D-K), Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2012, p. 212.
- Trohani 1982 G. Trohani, Pagini din scrisori, pagini de arheologie. Din corespondența prof. Gheorghe Cantacuzino, *Cercetări Arheologice* 5, 1982, p. 235-257.
- Trohani 2008 G. Trohani, O speranță arheologică întreruptă. Pagini din corespondența arheologului Emil Coliu cu inginerul Ion Teodoru între anii 1934-1939, *Cercetări Arheologice* 14-15, 2007-2008, p. 559-576.
- Trohani, Tătaru 2023 G. Trohani, C. Tătaru (eds.), *Corespondență către Ioan Andrieșescu. Scrisori din colecția Muzeului Național de Istorie a României*, Editura MNIR, București, 2023, p. 125-126.
- Universul 1927 Informațiuni. Marți, *Universul* an XLV, nr. 255, miercuri 2 noiembrie 1927, p. 3.
- Universul 1935 Colegiul arheologic român, *Universul* an 52, nr. 329, vineri 29 noiembrie 1935, p. 5.
- Ursulescu 2009 N. Ursulescu, Hubert Schmidt – Profilul unui savant implicat în cercetările arheologice din România, *Zargidava* VIII, 2009, p. 204-216.
- Variétés 1933 Le VIIe Congrès international des sciences historiques (Varsovie, 21-26 août 1933), *Revue internationale de l'enseignement* 88, 1934, p. 109-115.
- Vulpe 1931 R. Vulpe, Noutăți arheologice Dobrogene 1931, *Analele Dobrogei. Lui Nicolae Iorga Omagiu* XII, fasc. 1-12, 1931, p. 293-298.
- Vulpe 1934 R. Vulpe, Noutăți arheologice Dobrogene (1932-1934), *Analele Dobrogei* XV, 1934, p. 200-210.
- Zub 1973 A. Zub, *Vasile Pârvan. Corespondență și acte*, Editura Minerva, București, 1973.